

De Hoge Raad als ‘orgaan van het Koninkrijk’¹

Cindy Seinen²

Het is feest deze dagen: het Koninkrijk der Nederlanden bestaat 200 jaar, de Hoge Raad der Nederlanden 175 jaar. Zoals vaker op verjaardagen van honderdplussers, komt na de champagne de vraag op hoe lang de jarige het nog zal maken. Dit artikel schetst de rol die de Civiele Kamer van de Hoge Raad tot nog toe op de voormalige Nederlandse Antillen heeft gespeeld, en verkent de rol die hij na de staatkundige hervormingen van 10 oktober 2010 nog kan spelen. Daartoe wordt ingegaan op de eigenaardigheden van de Caribische rechtsorde, toen en nu.

259

1 Rol op de Cariben relatief recent

Hoewel de Hoge Raad al in 1838 werd ingesteld en per direct ook rechtsmacht had in de Nederlandse Antillen, speelt hij in de Caribische rijkdelen pas relatief kort een rol van betekenis.

Tot 1965 was cassatie in Antilliaanse civiele zaken (destijds aangemerkt als ‘koloniaal appel’) slechts mogelijk in aangelegenheden waarin het Gemeenschappelijk Hof van Justitie in eerste aanleg recht sprak door een vonnis, en dan nog alleen in zaken met een belang van 1.000 gulden of meer. In rekestprocedures en faillissementszaken stond cassatie niet open. Omdat het Hof van Justitie na de grondige herziening van de Antilliaanse rechterlijke

¹ Aldus Minister Beerman, *Kamerstukken I* 1959/60, 5959 (R 194), 138a, p. 2.

² Dank aan mr. J.B.M.M. Wuisman voor zijn commentaar op een eerdere versie. Een kortere en bewerkte versie verscheen in *NJB* 2014/199.

organisatie in 1918 vrijwel nooit meer in eerste aanleg recht sprak, was de mogelijkheid van cassatie weinig meer dan theoretisch.³

Ter illustratie: in de periode van 1838-1873 zijn geen Antilliaanse civiele zaken bij de Hoge Raad aanhangig gemaakt; in de periode van 1874-1937 slechts 14 in totaal, en daarna tot 1957 weer geen. In 1957 en 1958 werd steeds één Antilliaanse civiele zaak bij de Hoge Raad aanhangig gemaakt; tussen 1959-1964 geen enkele.⁴

Na de Tweede Wereldoorlog begon de juridische gemeenschap op de Antillen het ontbreken van een volwaardig cassatieberoep als een gemis te ervaren. Bij verzoekschrift van 29 november 1947 heeft een groot aantal Antilliaanse advocaten de wenselijkheid van cassatie bij de Minister van Overzeese Gebiedsdelen bepleit.⁵

Helaas: de onderhandelingen over de herziening van de Koninkrijksbanden waren op dat moment nog in volle gang en wegens de onzekerheid over de mate van zelfstandigheid die de eilanden zouden krijgen, kon de Minister op dat moment nog geen uitspraken doen over de rechtsmacht van de Hoge Raad. De wensen van de koninkrijkspartners voor de herziening lagen ver uiteen, het aantal onderhandelpunten werd te groot: het onderwerp cassatie is uiteindelijk niet meegenomen. In art. 23 van het nieuwe Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden werd slechts de *mogelijkheid* neergelegd om de Hoge Raad *in de toekomst* rechtsmacht toe te kennen in Antilliaanse zaken. De daadwerkelijke toekenning van rechtsmacht zou te zijner tijd bij rijkswet worden geregeld.

Die rijkswet kwam er uiteindelijk op 21 juli 1961,⁶ in de vorm van de Cassatieregeling voor de Nederlandse Antillen, nadat de nieuw ingestelde Antilliaanse regering had aangegeven prijs te stellen op de mogelijkheid van cassatie bij de Hoge Raad.

---

3 MvT bij de Cassatieregeling, *Kamerstukken II* 1959/60, 5959 (R 194), 3, p. 1. Zie hierover uitgebreid de dissertatie van E. Monte, *Antilliaans Procesrecht* (diss. Leiden), Schiedam: KNB H.A.M. Roelants 1954, § 1.3

4 Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis, *Hoge Raad bedankt? Cassatieregeling en onafhankelijk Antillen*, Preadvies Societas Iuridica Antilliana, 1984, p. 1-14.

5 MvT bij Cassatieregeling, *Kamerstukken II* 1959/60, 5959 (R 194), 3, p. 1.

6 *Stb.* 1961/212.

De Cassatieregeling trad op 1 maart 1965 in werking; de eerste strafzaken volgden al in 1965, de eerste vier civiele zaken in 1966.⁷

Om de Hoge Raad niet alleen te kunnen laten oordelen over schending van Nederlands recht zoals toegepast door de Antilliaanse rechter maar ook over de schending van Antilliaans recht, was eigenlijk nog een wetswijziging nodig. Deze wetswijziging was toegezegd door het Kabinet-De Quay,⁸ maar raakte in het vergeetboek door het demissionair worden van deze regering. Uiteindelijk heeft de Hoge Raad deze kwestie zelf beslecht.⁹ In de eerste civiele zaken die hem werden voorgelegd, beoordeelde hij ook de hem voorgelegde klachten over schending van Antilliaanse wetgeving.

Zie bijvoorbeeld HR 11 maart 1966, *NJ* 1966/330, m.nt. GJS, in welke zaak in cassatie ook werd geklaagd over schending/verkeerde toepassing van Antilliaans recht. De HR toetst vervolgens aan het BWNA. In HR 29 april 1966, *NJ* 1966,325 legt de HR art. 282 BWNA uit.

2 Intermezzo: rol civiele rechter in Caribisch gebied

De Hoge Raad vervult zijn rol in de Caribische rijkdelen als gezegd op verzoek van de gemeenschap zelf: de Cassatieregeling kwam er na een verzoekschrift van een groot aantal Caribische advocaten en een verzoek van de eerste Antilliaanse regering. In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de vraag of de Raad aan de hooggespannen verwachtingen heeft kunnen voldoen. Bij de beantwoording van die vraag is het goed om te beseffen dat het verwachtingspatroon omtrent het functioneren van rechters op punten verschilt van het verwachtingspatroon dat in het Europese rijkdeel leeft. Deze paragraaf beschrijft daarom de situatie vlak na de inwerkingtreding van de Cassatieregeling; in paragraaf 6 wordt bezien in hoeverre deze verschillen ook nu nog een rol spelen.

7 H.E. Ras, 'De Burgerlijke kamer (inclusief de Antilliaanse cassatieregeling)', in: *De Hoge Raad der Nederlanden, 1838-1988 Een portret*, Zwolle: Tjeenk Willink, 1988, p. 81.

8 NEV I 1959/60, 5959 (R 194), 138a, p. 1. Volgens Minister Beerman was Antilliaans evenwel geen vreemd recht, zie de behandeling in de Kamer van de Cassatieregeling, *Handelingen II* 1960/61, 77^e vergadering van 21 juni 1961, p. 2769.

9 Rapport Bijzondere Commissie, VV II 1960/61, 5959 (R 194), 5, p. 2; Vgl. De Gaay Fortmann, *Handelingen I*, 2375.

2.1 Meer ongeschreven recht; civiele recht groter bereik

Van oudsher kende het recht in de Caribische rijkdelen minder geschreven recht dan in het Europese rijkdeel gebruikelijk was. Vanwege de beperkte wetgevingscapaciteit op de eilanden werd nog lange tijd gewerkt met verouderde Nederlandse regelingen, die geïnterpreteerd moesten worden met behulp van eveneens verouderde Nederlandse literatuur en parlementaire stukken.

Doordat zijn bevoegdheden in veel mindere mate in de wet nader waren uitgewerkt, bezat het lokale bestuur veel discretionaire bevoegdheden, terwijl de kleinschaligheid van de samenlevingen op de eilanden de kans op rolconflicten voor bestuurders en rechters aanzienlijk vergrootte. Binnen de rechtspraak ontbrak een sterke administratiefrechtelijke poot, waardoor de civiele rechter een belangrijke rol had in de controle op het bestuur. In een dergelijke context werd van de civiele rechter vaker een redelijkheids-/betamelijkheidsoordeel gevraagd en speelden plaatselijke gewoonten en open normen een grotere rol dan in het Europese rijkdeel.¹⁰

Omdat voor de juiste invulling van open normen kort door de bocht gezegd “alle omstandigheden van het geval” relevant zijn, heeft het vaststellen van de feiten in Caribische zaken extra gewicht. Soms maken de verschillen tussen de rijkdelen dat voor dezelfde gebeurtenis een iets andere norm wordt aangelegd (wat is normaal/maatschappelijk acceptabel?), soms leidt toepassing van dezelfde norm/omstandighedencatalogus op dezelfde gebeurtenis tot een andere uitkomst (andere economische/geografische omstandigheden).

Zie voor een voorbeeld van hantering van dezelfde norm die door de lokale sociaal-economische situatie anders uitvalt de aanrijding uit 1987:¹¹ het Hof weegt de beperktheid van de lokale sociale voorzieningen mee en komt daardoor tot ruimere toewijzing van schadevergoeding; de HR verwerpt de tegen dit oordeel gerichte motiveringsklacht. Als het Hof deze omstandigheid niet had benoemd, is het maar de vraag of de HR er zicht op zou hebben gehad.

10 Vgl. M.A. Loth, ‘Rechtsvinding door de Antilliaanse en Arubaanse burgerlijke rechter’, *WPNR* 6356/1999, p. 323; J. de Boer, ‘Het NBW in de West’, *NJB* 2001/7, p. 290; recent: O. Nauta, *Goed bestuur in de West* (diss. UU), Oisterwijk: Uitgeverij BOXPress 2011, m.n. p. 197; C. Frielink in *Antilliaans Dagblad* 12 september 2012, p. 29: <http://www.curacao-law.com/wp-content/uploads/2008/02/AD-22SEP12-Orde-pleit-voor-een-Constitutioneel-Hof.pdf>.

11 HR 19 juni 1987, *NJ* 1988/71, m.nt. W.C.L. Grinten.

2.2 Bevoegd actiever te zijn

Dat het vaststellen van de feiten aan de feitenrechter is, behoeft geen nadere toelichting. Toch verdient deze gemeenplaats in zaken uit de Cariben extra aandacht. Het Antilliaanse civiel procesrecht kent van oudsher geen verplichte procesvertegenwoordiging, en civiele rechtspleging vindt plaats middels de rekestprocedure, die minder formeel is dan de dagvaardingsprocedure die in het Europese rijksdeel meestal gevolgd wordt. De rechter heeft de discretionaire bevoegdheid om partijen waar hij dat nodig acht voorlichting te geven en opmerkzaam te maken op rechts- en bewijsmiddelen (art. 118 RvNA). De rol van de civiele rechter is daardoor aanmerkelijk actiever dan die van zijn evenknie in het Europese rijksdeel. Het contrast tussen de terughoudende wijze waarop de Hoge Raad civiele zaken behandelt – namelijk op dezelfde wijze als hij Nederlandse zaken behandelt (art. 1 lid 1 Cassatieregeling) – en de wijze waarop Antilliaanse feitenrechters civiele zaken behandelen, is daardoor nog groter dan tussen cassatie en het geding in feitelijke instanties in het Europese rijksdeel.

2.3 Andere cultuur en moraal

De Caribische samenlevingen kennen andere geografische, sociaal-economische en historische omstandigheden, zijn meer gericht op (Noord- en Midden-) Amerika en hebben (dus) andere gewoonten en morele opvattingen dan in het Europese rijksdeel gangbaar zijn. Verder verschillen de omstandigheden en cultuur op de eilanden ook onderling in belangrijke mate: van één Caribische cultuur is geen sprake.¹²

Daarbij komen de politieke gevoeligheden die voortvloeien uit het koloniale verleden: een gezagsdrager uit het Europese rijksdeel wordt snel gezien als 'makamba' die de baas komt spelen over zaken waarvan hij geen kaas heeft gegeten.

Tegen deze achtergrond is het opmerkelijk dat van oudsher het merendeel van de rechters in de Caribische delen van het koninkrijk uit het Europese rijksdeel komt, en recht spreekt in een context die hem niet eigen is.¹³ Dit laatste geldt in nog sterkere mate voor de Hoge Raad, voor wie de rechtspraktijk en culturele context niet alleen 'niet eigen', maar ook nog eens buiten zicht is.

¹² Zie hierover Van Krimpen in het Beleidsdebat betreffende Nederlands-Antilliaanse Zaken d.d. 18 juni 1980, *Handelingen I*, p. 1004-1005; G.C.C. Lewin, 'Concordantie en maatschappelijke opvattingen', *TAR* 2008, p. 197, § 5.

¹³ Loth 1999, p. 323.

Bij een deel van de Antilliaanse rechtsgemeenschap bestond daarom de vrees dat de Hoge Raad als cassatierechter in de Antilliaanse context niet zou functioneren.

3 1965-1984: vertrouwen vs. voorzichtigheid

Terug naar onze tijdslijn. In 1984, bijna negentien jaar nadat de Hoge Raad zijn taak in de Antillen daadwerkelijk had opgenomen, concludeerden preadviseurs Van der Hansz, Kok en Overdijk-Francis dat de Raad zich ondanks alle drempels deugdelijk van zijn ambtsplicht kweet. In gevallen waar geen concordantie in regelgeving bestond of sprake was van voormalige concordantie, wist de Raad een uitleg te geven die paste in het Antilliaanse systeem, mede doordat hij zich terughoudend opstelde in kwesties waarin de Nederlandse opvattingen en maatschappelijke situatie afweken van die op de Nederlandse Antillen.¹⁴

De onderwerpen van de door de Hoge Raad in civiele zaken gewezen arresten waren in de eerste periode van zijn bestaan al over nagenoeg alle rechtsgebieden verdeeld, en ontlokten op de eilanden nauwelijks noemenswaardige kritiek. De preadviseurs leidden hieruit af dat er geen enkele reden bestond om de Hoge Raad niet als Caribische cassatierechter te handhaven.

Overigens zochten Van der Hansz, Kok en Overdijk-Francis de waarde van de cassatierechtspraak niet zozeer in het aantal uitspraken dat de Hoge Raad in Antilliaanse zaken had gedaan en nog zou doen. Zij zagen zijn waarde meer in het door hem leiding geven aan de Antilliaanse rechtsontwikkeling en in de preventieve werking die van de Cassatieregeling uitging. Allen die meewerkten aan de rechtsbedeling op de Nederlandse Antillen – niet alleen de leden van het Hof van Justitie, maar ook die van het Openbare Ministerie en de advocaten – gaven zich er volgens de preadviseurs rekenschap van dat hun werk door een hogere rechtsinstantie kon worden getoetst.¹⁵

De bewoners van de Caribische rijkdelen hadden volgens de preadviseurs zelfs zo'n groot vertrouwen in de Hoge Raad, dat de communis opinio aldaar ook een rol voor het college of zijn afzonderlijke (oud-) leden zag weggelegd in

---

¹⁴ Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 46.

¹⁵ Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 47.

het geval dat de Antillen het Koninkrijksverband zouden hebben verlaten.¹⁶ Wel werd geadviseerd een lid van de Antilliaanse rechterlijke macht als volwaardig lid aan de Hoge Raad toe te voegen; niet alleen opdat het college van de Antilliaanse jurisprudentie, wetgeving en rechtspraktijk op de hoogte zou blijven,¹⁷ maar ook opdat de Antilliaanse rechter verworven know how mee terug zou kunnen nemen.¹⁸ Op deze voor de toekomst interessante mogelijkheden kom ik aan het slot van dit artikel terug.

4 1984-2010: vertrouwen vs. vooruitgang

Als het aantal Caribische cassatiezaken een indicatie is voor het vertrouwen in de Hoge Raad, lijken de optimisten gelijk te krijgen: sinds de invoering van de Cassatieregeling neemt het aantal zaken uit de Caribische rijkdelen gestaag toe.

Vanaf de inwerkingtreding op 1 maart 1965 tot de sluitingsdatum van het onderzoek voor het preadvies op 1 mei 1984 werden 84 Antilliaanse civiele zaken aan de Hoge Raad voorgelegd, waarvan er drie zijn geroyeerd:¹⁹ ruim 5,5 keer zoveel als in de 131 jaar daarvoor. Tussen 1984 en juli 1987 werden in totaal 33 civiele zaken aanhangig gemaakt.²⁰ In Tabel 1 staan de cijfers uit de administratie van de Hoge Raad over januari 1994²¹ - augustus 2013; in deze periode kwamen in totaal 389 civiele zaken binnen. Ook in de strafsector is de toename van het aantal zaken exponentieel te noemen.

16 Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 51. Zie ook L.A. Halley, 'Is cassatierechtspraak wel wenselijk?', *TAR* 1980/1, p. 10; W. Luiten, 'Concordantie en cassatie', *TAR* 1980/1, p. 15; A.G. Croes, 'De bescherming van grondrechten', *TAR* 1980, m.n. p. 70 met verwijzing naar de Koninkrijkswerkgroep; Schoordijk, 'De Antillen, Nederland en het Nieuw B.W.', *Justicia*, 1982, p. 53; W.E. Haak, 'Een post-statutaire positie voor de Hoge Raad als Antilliaans cassatierechter?', in: E.C. Henriquez, W. Breemhaar & T.R. Hidma (red.), *Samenleven samenwerken* (Henri-quez-bundel), Deventer: Kluwer 1983, p. 129-130.

17 Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 55 en 59.

18 Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 37 onder 4.

19 Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 41, par. 2.13.2.

20 Ras 1988, p. 81.

21 De roladministratie van voor 1994 is door een systeemwijziging slecht toegankelijk; de datum waarop zaken zijn aangebracht, was niet tijdig te achterhalen.

Jaar	Aantal zaken
1994	4
1995	15
1996	14
1997	38
1998	22
1999	32
2000	25
2001	24
2002	14
2003	11
2004	16
2005	29
2006	36
2007	27
2008	18
2009	20
2010	14
2011	11
2012	12
2013	7
Eindtotaal	389

Tabel 1: Binnengekomen Caribische civiele cassatiezaken jan. 1994 - aug. 2013

Tot begin jaren '90 bleven de uitspraken van de Hoge Raad redelijk voorzichtig. De Hoge Raad benadrukte – kort gezegd – dat waar de omstandigheden en opvattingen ter plaatse bij de beoordeling een rol spelen, de oordelen van het Gemeenschappelijk Hof slechts in beperkte mate in cassatie toetsbaar zijn. Het uitblijven van kritiek vanuit de Caribische rechterlijke organisatie en politiek wekt daarom over deze periode geen verbazing.

Ter illustratie wijs ik op het Vrije mandaat-arrest uit 1988²² en het Catoochi-arrest²³ uit 1990.

In het Vrije Mandaat-arrest oordeelde het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba (hierna: het Hof) dat binnen een politieke partij gemaakte afspraken in strijd waren met het beginsel van vrij mandaat. De Hoge Raad liet dit oordeel in stand, hoewel art. III 16 derde lid Staatsregeling van Aruba overeenkwam met art. 67 lid 3 Grondwet. In het

22 HR 18 november 1988, AB 1989/185, m.nt. FHvdB; vgl. HR 10 februari 1984, NJ 1984/436.

23 HR 7 september 1990, NJ 1991/266, m.nt. CJHB.

Nederlandse politieke bestel was het beginsel van stemmen zonder last al in onbruik geraakt en geen levend staatsrecht meer; de Raad had dus ook het pad van de concordantie kunnen kiezen – hetgeen volgens annotator Van der Burg beter in het Nederlandse (!) bestel zou hebben gepast.

In het Catoochi-arrest betoogde de organisator van een illegale maar al jarenlang gedoogde vorm van loterij (Catoochi) dat de overeenkomst die hij met een deelnemer had gesloten nietig was wegens strijd met de wet. Het Hof overwoog dat nu de Catoochi verkoop in de Arubaanse samenleving aanvaarding had gevonden, was ingeburgerd en door de overheid werd gedoogd – en een vaste bron van inkomsten was geworden voor professionele Catoochi verkopers als betrokkene – de verbodsbepaling niet langer geacht kon worden ertoe te strekken dat de Catoochi verkoper zich naar believen kon beroepen op de ongeoorloofdheid en daarmee de nietigheid van zijn handelen. De Hoge Raad oordeelde dat de waardering door het Hof van de maatschappelijke ontwikkelingen op Aruba in cassatie niet op juistheid kan worden getoetst en verwierp de daartegen gericht klachten.

Vanaf de tweede helft van de jaren '90 werd de Hoge Raad iets strenger. Ook in zaken waarin het Hof de lokale omstandigheden had benoemd die maakten dat betrokkene het door hem verwachte in de gegeven (Antilliaanse) omstandigheden juist niet had mogen verwachten, komt de Raad vaker tot een andere uitkomst dan het Hof.

Zo beschreef het Hof Felix/Aruba²⁴ de omstandigheden ter plaatse die maakten dat Felix begrepen moest hebben dat de luchthavenmeester van Aruba niet zelfstandig bevoegd was om hem toezeggingen te doen. De Hoge Raad formuleerde een omstandighedencatalogus, liet de beslissing van het Hof niet in stand en zond de zaak naar het Hof om opnieuw te beoordelen.

In Den Dulk/Eilandgebied Curaçao²⁵ oordeelde de Raad dat een toezegging van een gedeputeerde voldoende grond voor vertrouwen was ten aanzien van de totstandkoming van een publiekrechtelijke overeenkomst tot uitgifte van erfpacht, hoewel het Hof had geoordeeld dat dit gezien de plaatselijke omstandigheden niet het geval was.

Zie ook Mathilda c.s./Eilandgebied Curaçao²⁶ waarin de Hoge Raad anders dan het Gerecht in Eerste Aanleg en het Hof oordeelde dat voor ongelijke

24 HR 27 november 1992, NJ 1993/287, m.nt. Van Schilfgaarde.

25 HR 10 september 1993, NJ 1996/3.

26 HR 7 mei 1993, NJ 1995/259, m.nt. Alkema.

beloning van gehuwde en ongehuwde leerkrachten geen redelijke en objectieve rechtvaardiging bestond.

Op den duur waren ook de Cassatieregeling en de daarin door de Rijkswetgever vervatte uitgangspunten niet heilig meer.

Bij de invoering van de Cassatieregeling was de mogelijkheid van tussentijds cassatieberoep expliciet uitgesloten in verband met de duur en de kosten ervan. Deze duur en kosten werden in Antilliaanse zaken groter geacht vanwege de afstand tussen het Caribische en het Europese deel van het Koninkrijk. In *Wakawa/Morris E. Curiël en Sons*²⁷ oordeelde de Hoge Raad dat deze argumentatie niet meer de hedendaagse werkelijkheid weerspiegelde, nu de wijze van vervoer en communicatie tussen de landen sterk was verbeterd en was veranderd. Cassatie van deeluitspraken werd daardoor mogelijk (met inachtneming van het door de Hoge Raad gegeven overgangsrecht).

De strengere koers werd overigens niet ingegeven door de wens de Cariben Europese normen op te leggen. De Hoge Raad benadrukte in oktober 2012 nog eens dat het concordantiebeginsel niet zonder meer meebrengt dat ontwikkelingen die zich in de Nederlandse rechtspraak voordoen, ook in de Antilliaanse rechtspraak dienen door te werken. Dit geldt onder meer niet wanneer de Nederlandse ontwikkelingen zijn ingegeven door Europese regelgeving of rechtspraak van het Europese Hof van Justitie.²⁸ De Caribische rechtsgemeenschap lijkt deze insteek van de Raad te onderkennen. Ter illustratie wijs ik op een onderwerp dat de Caribische gemoederen in het eerste decennium van deze eeuw in negatieve zin bezighield: het homohuwelijk.

Nu de rechtskracht van akten binnen het Koninkrijk overal in de Koninkrijksdelen gelijk is, zijn de rijksdelen verplicht om die akten zonder voorafgaande erkenning en ondanks andersluidende plaatselijke opvattingen in te schrijven. Toen twee in Nederland gehuwde vrouwen verzochten hun huwelijksakte in te schrijven in het register van de burgerlijke stand van Aruba, weigerde de ambtenaar van de burgerlijke stand dat. De uitspraken van het Gerecht in Eerste Aanleg van Aruba en het Hof, die beide oordeelden dat de akte zonder toetsing ingeschreven moest worden, riepen heftige reacties op. De Nederlanders werden er onder meer door Minister Leeflang – kort gezegd – van beticht de

---

27 HR 27 april 2007, *NJ* 2008/121, m.nt. H.J. Snijders.

28 HR 19 oktober 2012, *NJ* 2013/121, m.nt. J.H. Spoor.

Cariben hun Europese moraal op te leggen. De uitspraak van de Hoge Raad, die het cassatieberoep verwierp,²⁹ deed an sich weinig stof opwaaien.

Lewin heeft naar aanleiding van dit arrest wel in algemene zin opgemerkt dat de Hoge Raad te strenge eisen stelt aan de bevoegdheid van de rijkswetgevers tot afwijking op grond van verschillen in maatschappelijke opvattingen.³⁰

Met de ophef rond de zaak-Wilders nog vers in het geheugen zou men verwachten dat een kritischer houding van de Hoge Raad ook kritische noten over de Raad aan lokale politici zou ontlokken. Een mogelijke verklaring voor het uitblijven van kritiek op de strengere koers van de Hoge Raad is dat uit de motivering van zijn uitspraken blijkt dat hij waar mogelijk³¹ de ontwikkelingen in de Caribische maatschappij in zijn oordeel betreft. Naarmate de jonge democratieën professionaliseren en de lokale voorzieningen verbeteren – onder meer door remigratie van jongeren die hun (ei)land met de in verschillende 'buitenlanden' opgedane kennis helpen opbouwen – verliest het 'pokopokobeginsel' kennelijk ook naar Caribische opvattingen zeggingskracht.³²

5 Staatkundige herziening per 10-10-10; gevolgen

In ieder geval tot de staatkundige vernieuwing per 10 oktober 2010 was er dus weinig kritiek op het functioneren van de Hoge Raad in de Caribische rijkdelen. In de debatten over de vele wijzigingen die de herziening van 2010 met zich mee zou brengen, is over beperking van de rechtsmacht van de Hoge Raad ook niet gerept. Sterker nog: een van de weinige inhoudelijke wijzigingen die de Cassatieregeling heeft ondergaan, betreft het gelijktrekken van de mogelijkheden tot beroep in cassatie in het Koninkrijk. Daardoor is nu ook cassatie mogelijk in Caribische belastingzaken. Als de Caribische (rechts)gemeenschap ontevreden was geweest over het functioneren van de Hoge Raad, had het voor de hand gelegen om de invloed van dit Nederlandse

29 HR 13 april 2007, *JPF* 2007/73, m.nt. AEO.

30 Zie *TAR* 2008, p. 197-199 en zijn dissertatie (2010), p. 243.

31 Expliciete keuzen van de wetgever – zoals de geplande invoering van Nederlandse wetgeving op de BES-eilanden – kan hij uiteraard niet naast zich neerleggen.

32 Vgl. J. Sybesma, 'Huldigt het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba het "Pokopoko"-beginsel?', *TAR* 2000/3 p. 192 en 202; J. Saleh in zijn Voorwoord bij: J. de Haan, *Het pokopoko-beginsel en andere (eigen)aardigheden van het recht van de Nederlandse Antillen*, Willemstad: Uitgeverij Amigoe 2004, p. 7-8; en J.P. de Haan op p. 11 van evenbedoeld boek. Op het eerste gezicht anders: J.P. de Haan, 'Einde van het pokopokobeginsel?', *NJB* 2013/138.

instituut te beperken in plaats van uit te breiden; doel van de herziening was immers het vergroten van de autonomie van de Caribische rijkdelen.

Op papier is er dus weinig reden voor de Hoge Raad om zijn taak na 10-10-10 anders op te vatten. Het juridisch landschap waarin hij zijn taak moet uitvoeren, is echter danig veranderd.³³

5.1 Veranderingen in wet- en regelgeving vlak vóór 10-10-10

Sinds 2001 zijn de afzonderlijke delen van de nieuwe Arubaanse en Antilliaanse Burgerlijk Wetboeken gereedgekomen, en is de bestuursrechtspraak wettelijk geregeld in de Landsverordening administratieve rechtspraak (Lar).³⁴ Van werken met oud Nederlands recht is daardoor vrijwel geen sprake meer.

Ook op het gebied van het verdragsrecht zijn er verschuivingen. Zo gelden 77 verdragen die voordien alleen in het Europese rijkdeel golden, sinds 2 september 2010 ook op de BES-eilanden.³⁵ De verdragen betreffen onder meer het douanerecht, merkenrecht, de verwerking van persoonsgegevens, corruptiebestrijding en de uitlevering van misdadigers.

5.2 Veranderingen op de BES-eilanden per 10-10-10

Bonaire, Sint Eustatius en Saba maken vanaf 10-10-10 als openbare lichamen in de zin van art. 134 Gw deel uit van het staatsbestel van het Land Nederland. In aanloop naar de nieuwe staatkundige structuur heeft de Nederlandse wetgever 285 wetten en AMvB's voor de BES-eilanden herzien en in geconsolideerde versies in het Staatsblad opgenomen.³⁶ De regelingen komen nu nog grotendeels overeen met die voor de Nederlandse Antillen;³⁷ op den duur zal op de BES-eilanden zoveel mogelijk Nederlandse wetgeving gaan gelden. Onderwerpen als concordantie en het pokopokobeginsel verliezen dan hun waarde: gelijke gevallen dienen binnen het Land Nederland immers gelijk te worden behandeld (art. 1 Gw).³⁸

---

33 Zie hierover Hillebrink/Roos/Verhey, 'Een nieuwe rechtsorde binnen Nederland', *NJB* 2011/519.

34 *PB* 2001, 79.

35 Goedkeuringwet van 17 mei 2010, *Stb.* 2010, 348.

36 *Stb.* 2010, 391-676.

37 Art. 2 lid 1 Invoeringswet BES; Toelichting op Aanpassingsregeling BES-wetten, *Stcrt.* 7 oktober 2010, nr. 15040, p. 128.

38 *MvT* 2009/10, 32 213 (R 1903), 3, p. 4.

Het gelijkheidsbeginsel van art. 1 Gw wordt gematigd door art. 1 lid 2 van het herziene Statuut. De wetgever, het bestuur en de rechter kunnen op grond van deze bepaling afwijkende regelingen treffen met het oog op de economische en sociale omstandigheden, de grote afstand tot het Europese deel van Nederland, hun insulaire karakter, kleine oppervlakte en bevolkingsomvang, geografische omstandigheden, het klimaat en andere factoren waardoor deze eilanden zich wezenlijk onderscheiden van het Europese deel van Nederland. Afwijkingen zijn echter alleen mogelijk met inachtneming van de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit, en moeten worden gemotiveerd.³⁹

Een aantal onderwerpen dat onder Antilliaans recht niet geregeld was, is wegens de urgentie al per 10-10-10 geregeld, waaronder de op verdragsrecht berustende onderwerpen als bescherming van persoonsgegevens, een GBA-systeem en het merkenrecht. In de nieuwe BES-regelingen is met het oog op uniforme wetsuitleg zoveel mogelijk aangesloten bij de Nederlandse tegenhangers.⁴⁰

Onderwerp van discussie is nog of de status van de BES-eilanden onder het EU-Verdrag gewijzigd zal worden van LGO (Landen en Gebieden Overzee) naar UPG (UltraPerifeer Gebied).⁴¹ Dit zou inhouden dat in beginsel het EU-recht integraal op de BES-eilanden van toepassing wordt.

Hoewel de BES-eilanden onderdeel uitmaken van het Land Nederland, heeft het Gemeenschappelijk Hof zijn rechtsmacht aldaar na 10 oktober 2010 behouden.

5.3 Veranderingen in de Landen Curaçao en St. Maarten per 10-10-10

Curaçao en Sint Maarten zijn sinds 2010 evenals Aruba autonome Landen met eigen rechtsordes en eigen wetgevers. In eerste instantie hebben de eilanden er – net als Aruba destijds – voor gekozen om de wetgeving van de Nederlandse Antillen en de in de voormalige eilandgebieden geldende regelingen over te nemen; deze zijn in werking getreden zonder dat deze teksten opnieuw zijn gepubliceerd. De overgangswetgeving en daarmee de geldende wetgeving in Curaçao en in mindere mate in Sint Maarten is daardoor minder goed toegankelijk.

³⁹ MvT 2009/10, 32 213 (R 1903), 3, p. 4.

⁴⁰ Zie o.m. MvT 2009/10, 32 161, 3, p. 3.

⁴¹ Kamerstukken II 2008/09, 31 700 IV, 3.

Het overnemen van de op Nederlands recht geschoeide Nederlands-Antilliaanse regelingen is meer een praktische dan een ideologische keuze geweest; de komende jaren zal blijken of de autonome gebieden door de handelspraktijk en culturele banden ook op rechtsgebied meer naar (Noord- en Midden-) Amerika zullen opschuiven.

Zo voerde Curaçao per 1 januari 2012 de in het Nederlands recht niet bestaande figuur van de (Amerikaanse) trust in.⁴² Het toezicht op de financiële markt is daarentegen in beide Landen op Nederlandse leest geschoeid.

De verwachting is dat de wetgevingen van de verschillende Landen steeds verder uiteen zullen gaan lopen, niet in de laatste plaats omdat Aruba, Curaçao en Sint Maarten voortaan zelf kiezen of zij toetreden tot (nieuwe) verdragen. Vooral nog zijn veel nieuwe regelingen echter nog gebaseerd op Nederlands recht, zoals de landsverordening ter bescherming van persoonsgegevens (een onderwerp dat onder Antilliaans recht nauwelijks was geregeld). Hoewel er tussen de Landen onderling overleg is over toetreding tot verdragen,⁴³ is duidelijk dat er sinds 10-10-10 meer verdragsrechtelijke verschillen bestaan en nog zullen ontstaan dan voorheen het geval was.

5.4 Veranderingen in de Caribische rechterlijke organisatie

In de verschillende discussies die sinds het begin van de negentiende eeuw zijn gevoerd over herziening van de rechterlijke organisatie op de Cariben, werd steeds weer vastgesteld dat op de eilanden zelf (nog) te weinig gekwalificeerde juristen wonen om een geheel zelfstandig justitieel apparaat in te richten dat op alle eilanden continu aanwezig is.⁴⁴ Om die reden is nog in 2010 in de Rijkswet Gemeenschappelijk Hof van Justitie⁴⁵ de eis van een voltooide juridische opleiding voor rechter-plaatsvervangers geschrapt (art. 25 lid 3) en is voor rechter-plaatsvervangers in eerste aanleg zelfs het verbod op het bekleden van onverenigbare betrekkingen als Gouverneur, Minister, advocaat en notaris komen te vervallen (art. 26).⁴⁶

42 Landsverordening trust van 15 december 2011, *P.B.* 2011, 67.

43 *Stb.* 2010, 387.

44 Zie o.m. F.C. Fliet, 'Het reglement op de inrichting en samenstelling van de rechterlijke macht', in: J.A. Schiltkamp, P.V. Sjiem Fat & M.R. Wijnholt, *Honderd jaar codificatie in de Nederlandse Antillen*, Arnhem: Gouda Quint 1969, p. 7 e.v.; Van der Hansz/Kok/Overdijk-Francis 1984, p. 59.

45 *Stb.* 2010, 335, iwtr. 10 oktober 2010.

46 *MvT* 2008/09, 32 017 (R1884), 3, p. 12 en *Kamerstukken II* 2009/10, 32 213 (R1903), 23, p. 11.

Verder fungeert het Hof sinds 2001 als hoogste bestuursrechter in de Caribische rijkdelen; anders dan in het straf- en civielrecht is in het bestuursrecht niet voorzien in een beroepsinstantie in Nederland. Weliswaar hebben twee leden van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State als lid-plaatsvervanger zitting in het Hof (zij reizen daartoe doorgaans twee keer per jaar naar de Cariben),⁴⁷ maar naarmate de rechtspraak op de eilanden evolueert, zal de afstemming tussen de Hoge Raad, Raad van State en het Hof meer aandacht vragen.

Ook noemenswaardig is het voor Nederlands recht vreemde element dat de Staatsregelingen van Curaçao en Sint Maarten bevatten: constitutionele toetsing. (De Nederlandse Antillen kenden in theorie een Constitutioneel Hof, dat geschillen moest beslechten over de interpretatie van de Samenwerkingsregeling. De leden en president van dit hof zijn echter nooit benoemd.)

De rechter kan regelingen toetsen aan de Staatsregeling; in Curaçao alleen aan de klassieke grondrechten, en in Sint Maarten aan alle voldoende concrete bepalingen.⁴⁸ Curaçao heeft deze toetsing overgelaten aan de gewone rechter, maar Sint Maarten heeft daartoe een Constitutioneel Hof ingesteld. Dit hof beslist over de verenigbaarheid met de Staatsregeling van een bekrachtigde, maar niet in werking getreden wettelijke regeling, met uitzondering van eenvormige landsverordeningen. Een verzoek tot toetsing staat uitsluitend open voor de Ombudsman, en moet worden gedaan vóór inwerkingtreding van de desbetreffende regeling.⁴⁹ Van uitspraken van het Constitutioneel Hof staat geen beroep open. Het Hof werd op 15 november 2011 geïnstalleerd en hield op 2 juli 2013 voor de eerste keer zitting.⁵⁰

Ombudsman Arduin diende in januari 2013 verzoeken in tot vernietiging van verschillende artikelen in het nieuwe Wetboek van Strafrecht, waaronder die omtrent levenslange gevangenisstraf en de legalisatie van prostitutie. Het Constitutioneel Hof deed op 8 november 2013 einduitspraak.

De verhouding tussen het Constitutioneel Hof en de Hoge Raad zal in de praktijk vorm moeten krijgen: ook de gewone rechter kan immers tot de bevin-

47 J.Th. Drop, 'Naar de bestuursrechter op de BES-eilanden', *JBplus* 2011/3, p. 187.

48 Art. 127 lid 2, slotzin, Staatsregeling Sint Maarten, *AB* 2010, GT no. 1.

49 Art. 17 Landsverordening Constitutioneel Hof, *AB* 2010, GT no. 29.

50 <http://caribischnetwerk.ntr.nl/2013/07/03/constitutioneel-hof-houdt-historische-openbare-zitting/>.

ding komen dat een Landsverordening in strijd komt met de Staatsregeling, en de toepassing ervan achterwege laten.⁵¹ Omdat de Staatsregeling van Sint Maarten grotendeels geënt is op de bepalingen van het EVRM en het Constitutioneel Hof deze bepalingen in zijn uitspraken interpreteert, ontstaat het risico dat de jurisprudentielijnen van de Hoge Raad en het Constitutioneel Hof omtrent het EVRM uiteen gaan lopen. Dat dit risico niet denkbeeldig is, illustreert de eerste uitspraak van het Constitutioneel Hof: het oordeelde dat het systeem van gratie voor levenslang gestraften – dat op belangrijke punten overeenkomt met het Nederlandse systeem van gratieverlening – gezien het *Vinter*-arrest in strijd was met art. 3 EVRM. De Hoge Raad⁵² zag twee weken later in het *Vinter*-arrest geen aanleiding om strijd met art. 3 EVRM aan te nemen; de Raad deed het cassatieberoep van de door het hof tot levenslang veroordeelde verdachte af met art. 81 RO. Uit oogpunt van concordantie was het zorgvuldiger – en interessanter – geweest als de Raad de uitspraak van het Constitutioneel Hof in zijn oordeel had betrokken.

6 Na 10-10-10

Uit het voorgaande valt op te maken dat de context waarin de Hoge Raad zijn werk doet, sinds de inwerkingtreding van de Cassatieregeling flink is veranderd.

Deels is zijn taak eenvoudiger geworden: de regelgeving in de Caribische rijkdelen is uitgebreider en van recenter datum. Bovendien is de totstandkomingsgeschiedenis van enkele belangrijke regelingen goed toegankelijk. Hierdoor kan de Raad bij uitleg van regelgeving en invulling van open normen beter achterhalen welke lokale maatschappelijke omstandigheden en opvattingen relevant zijn. De wet- en regelgeving van Aruba, de BES-eilanden en Sint Maarten⁵³ van na 10-10-10 zijn digitaal redelijk tot goed ontsloten.⁵⁴ De regelgeving van Curaçao,⁵⁵ de totstandkomingsgeschiedenis van veel Caribische regelgeving en lokale literatuur zijn vanuit Europa weliswaar lastig te vinden, maar door de moderne media is het wel makkelijker geworden om

51 H.G. Hoogers, 'Opnieuw: de Staatsregeling van Sint Maarten', *TvCR* juli 2011, p. 311.

52 HR 26 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1420.

53 <http://www.sintmaartengov.org/Laws/Pages/default.aspx>.

54 Zie de overzichtspagina van de Antilliaanse Juristenvereniging op <http://ajv.an/webwijzer-wetgeving/>.

55 <http://www.gobiernu.cw/gobiernu.html> geeft doorgaans foutmeldingen.

eenmaal bekende documenten op te vragen. Bovendien ligt het in de lijn der verwachtingen dat de ontsluiting van bronnen in de toekomst alleen maar zal verbeteren.

Prangender punten voor de toekomst zijn het groeiende aantal verschillen tussen de rechtstelsels binnen het Koninkrijk, en de opkomst van nieuwe instanties die de rol van de Hoge Raad kunnen overnemen.

6.1 Cassatie zonder concordantie?

Een gevolg van de staatkundige herziening die het functioneren van de Hoge Raad zal bemoeilijken, is de afnemende mate van concordantie tussen de rechtssystemen binnen het Koninkrijk.

Luiten⁵⁶ – met een schuin oog op de ontwikkelingen rond het Nederlandse Nieuw Burgerlijk Wetboek – constateerde in 1980 dat de samenhang in nieuwe wetgeving slechts incidenteel aanwezig was, en slechts daar waar de Antilliaanse wetgever bereid was de Nederlandse wetgever te volgen. Zonder samenhang tussen de rechtstelsels achtte hij (en velen met hem) cassatie noch mogelijk, noch zinvol. Vooralsnog lijken de wetgevers binnen het Koninkrijk op het vlak van concordantie minder onwelwillend dan Luiten zich voorstelde: de rechtstelsels concorderen nog in hoge mate, en dat waar dit niet het geval is, berusten zij doorgaans nog op dezelfde grondslagen.

Een pessimist merkt op dat de wetgevers op de autonome eilanden door politieke verwickelingen nog niet aan fundamentele herziening van het wettenbestand zijn toegekomen, iets wat na stabilisering van de jonge democratieën mogelijk anders wordt. Een optimist daarentegen wijst op de Samenwerkingsregeling die Aruba, Curaçao en Sint Maarten hebben opgesteld ter behoud van het eenvormig civiel-, straf- en bestuursprocesrecht bij het Hof en andere gezamenlijke rechterlijke instanties. Voor de BES-eilanden heeft Nederland het bestaande procesrecht van de Nederlandse Antillen zoveel mogelijk ongewijzigd overgenomen, waardoor de eenvormigheid van procesrecht voorlopig gewaarborgd blijft.⁵⁷ Curaçao en Sint Maarten hebben afgesproken ook hun civiel-, financieel en faillissementsrecht eenvormig te houden om het functioneren van het Hof en de gezamenlijke toezichthouder DNB niet te bemoeilijken. De intentie van de Landen lijkt er dus op gericht om de gezamenlijke

⁵⁶ Luiten 1980/1, p. 14-16.

⁵⁷ *Kamerstukken II 2009/10, 32 213 (R1903)*, 23, p. 32.

gerechten en instanties te handhaven.⁵⁸ Uit de verslagen van de wetgevings-overleggen van de vaste commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken spreekt eveneens de intentie om de rechtsstelsels voorlopig zoveel mogelijk op elkaar te laten aansluiten.

Zolang tussen het Nederlandse rechtsstelsel en de Caribische rechtsstelsels een grote mate van samenhang bestaat, hoeft de functie van de Hoge Raad na het slaken van de Rijksbanden niet direct te veranderen. Wanneer de ooit volledig autonome Caribische wetgevers daartoe zouden besluiten, is er ook staatkundig niets op tegen dat de Hoge Raad zijn rol in de Cariben blijft vervullen. Bij het opstellen van de verdragsregeling zal men wel moeten zekerstellen dat de cassatierechtspraak wordt gevrijwaard van (de t.z.t. tussen Nederland en de autonome Cariben nog spelende) politieke overwegingen.⁵⁹ Mede uit dat oogpunt is de door sommigen geopperde ontwikkeling van de Hoge Raad in de richting van een variant op de Britse Privy Council⁶⁰ bepaald ongelukkig.

Naarmate de concordantie afneemt, ligt het wel voor de hand de rechtsmacht van de Raad navenant in te perken. Zo zou hij van volwaardig cassatierechter op den duur kunnen veranderen in een instantie die de fundamentele menselijke rechten, vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van het bestuur conform art. 43 Statuut helpt waarborgen, vergelijkbaar met het HvJEU.⁶¹ Daartoe zou een bijzondere Kamer ingesteld kunnen worden, waarin één of meer Caribische juristen zitting hebben. Het vereiste dat de lokale regelingen, hun totstandkomingsgeschiedenis, uitspraken van lagere rechters en juridische literatuur in het Nederlands beschikbaar blijven – basisvereiste voor het functioneren van de Hoge Raad als volwaardig cassatierechter – zou in die fase kunnen vervallen.

In het eindstadium van de samenwerking zou de Caribische Kamer alleen nog op verzoek van Caribische rechters prejudiciële vragen kunnen beantwoorden. Cassaties in het belang der wet zouden kunnen worden ingediend op verzoek van het parket bij het Gemeenschappelijk Hof. Door het rechtstreekse cassatieberoep voor burgers op den duur te laten vervallen, kunnen de Caribische instanties de rechtsontwikkeling meer in eigen hand houden.

58 Zie ook MvT op de Staatsregeling van Curaçao, p. 1.

59 K. Bongenaar, 'Het voor en tegen van de cassatierechtspraak van de Hoge Raad in "Antillenzaken" (slot)', *TAR* 1989/2, p. 90; Haak 1983, p. 131-132.

60 Minister Beerman, *Handelingen II* 1960/61, p. 2769; Halley 1980, p. 10; Wachter 1981, p. 275.

61 In die zin al Croes 1980, p. 71.

6.2 Noodzaak voor cassatie bij Hoge Raad?

Als gezegd (§ 5.4) wonen op de eilanden zelf nog te weinig gekwalificeerde juristen om een geheel zelfstandig justitieel apparaat in te richten, en zijn de eisen voor rechter- en raadsheer-plaatsvervangers op het gebied van kennis en onafhankelijkheid daarom verlaagd. Naarmate meer rechterlijke ambtenaren aan deze lagere eisen voldoen, zal de in 1947 gevoelde behoefte aan een cassatie-instantie naar verwachting weer sterker worden.

De Cariben hebben er door hun functie van handelscentrum in de regio en het toerisme commercieel belang bij om zich als rechtsstaat van niveau te kunnen profileren. Van oudsher bestaat er tussen de eilanden onderling echter weinig sociaal-culturele en economische samenhang⁶² en behelzen zij afzonderlijk te kleine rechtsgemeenschappen om een cassatie-instantie met voldoende specialisten op te zetten. Nederlandse rechters staan internationaal bekend als onafhankelijk en onpartijdig.⁶³

Het Constitutioneel Hof van Sint Maarten zou zijn taak in de toekomst kunnen verbreden, uiteindelijk wellicht tot autonome Caribische derde instantie. De voorzitter van het Constitutioneel Hof van St. Maarten is voorstander van een uitbreiding van de jurisdictie van het hof in Caribisch Nederland, onder meer naar Curaçao.⁶⁴ De Curaçaose Orde van Advocaten ziet meer in een eigen Constitutioneel Hof, eveneens samen te stellen uit rechters uit het Gemeenschappelijk Hof.⁶⁵

Zolang sommige leden en plaatsvervangers van het Constitutioneel Hof rechters zijn die ook zitting hebben in de Gerechten van Eerste Aanleg en het Gemeenschappelijk Hof van Justitie, kan in de kleine gemeenschap die de Cariben vormen de schijn ontstaan dat van een onafhankelijke hogere instantie geen sprake is.

62 Zie o.m. Beleidsdebat Nederlands-Antilliaanse Zaken van 18 juni 1980, *Handelingen I* 1980/1004 e.v.

63 A.W. Jongbloed, 'Nederlands recht als exportproduct', *TvP* 2010/5, p. 128. De internationale berichtgeving rond de Srebrenica-uitspraak heeft dezelfde teneur.

64 Knipselkrant Curaçao, 5 november 2012: <http://www.kkcuracao.com/?p=17365>.

65 *Antilliaans Dagblad*, 22 september 2012, p. 5.

7 Conclusie

Sinds 1966 heeft de Hoge Raad zijn rol als civiele cassatierechter in de Caribische rijksdelen – getuige de structurele toename van het aantal cassatieberoepen, de uitbreiding van zijn takenpakket en het gebrek aan kritiek – naar tevredenheid vervuld. Nu het ernaar uitziet dat de rechtssystemen binnen het Koninkrijk voorlopig nog voldoende blijven concorderen en dat de behoefte op de Cariben aan een Nederlandse cassatie-instantie voorlopig nog zal bestaan, sluit ik deze bijdrage af met de hoop dat de Hoge Raad nog enige tijd kan bijdragen aan de steeds autonomer wordende Caribische rechtsorde.